

Конспект нетрадиционного урока

по родному языку

на тему: «Как рождаются звуки?»

(«Тилде авазланы тувулуву»)

Выполнила

учитель родного языка и литературы

Агачкалинской СОШ

Арсланова А.П.

Дарсна темасы: сөйлөрдө авазларны түзүшү.

Дарсны мураты: 1. сөйлөрдө авазлар негизин түзүшү.

2. Сөзүккө ва түтүккө авазларны айтаарганда баарларга.

3. Дина сөзүнүн үстүндө иш.

Важ алаттар: таблицалар, сурат.

Дарсны коргооно:

1. Күрүчүлү иштер.

2. Дина темадан үчүнчү сөзү.

1) Дина, биз бул грамматика деген иштин бир бөлүгү бул таным баарларга. Сиз билиген кезде, тини үчүнчү иштин грамматика деген айтма. Грамматиканы көп бөлүккө ри бар.

Сорав: сиз кайсыларны билесиз.

Дина: лексика, морфология, синтаксис.

Мураты: Грамматиканын дагы да бир үчүнчү бөлүгү бар. О бөлүккө атын -

Фонетика. Фонетика тини аваз күрүчүлүн айтара.

Биз сөйлөрдө жумалар бул сөйлө-
биз, жумалар сөздөрдөн ва сөз талыш-
лардан күрүчүл, сөздөр буса авазлардан күрүчүл.

Авиз → сөз → жумалар

Авиз деген нерсе? Дина негизин түзүшү.
Сиз соравларга жавап таппогуз үчүн
Биз жекүрүшүгө баратканбыз... завод-
ва.

Мамана болмоктуз. О бир айрыга
башга завод. Сиз билген заводда оша-
май. Биз баратакь заводда авазлар
тывушна.

Сорав: Авазлар кечик тывушна экен?

Маманым: Бир башман кьараванга
сэйлеме кече ге тоног: авазлар, сэйлер
авзубуздан оз-ошмогонден атогын
тоног тура (суратны гёрсетим)

Тертимикде (какыкванга) буса аваз-
лар яратышмакь ошай кростой, тоног
зат тоног: бизин кьараванга аваз-
лар яратышан учуу завод бар. Станок-
лако орнуна буса - сэйлев сансар.

Авазлар сэйлев сансар кен ишете.

Аваз яратышогон учун оккелер, таммакь
авуз, бурун, эрикелер, тили кен ишелекелер.

Ишлар сэйлев сансар да дур. Барына да
ми табира. Кьумакьмароьбаз буса - контро-
лёрлар. Олар кьар заман постунда бола:
адам текаран сёздеги авазног тоног айт-
мадогын - кьумакьмар моьсабат ишете
тек. Башга ишелетими адам кьумакьмароь
сэйлей буса, биз ош акцентни барын иш-
тебиз.

Ишлар, кьайваншан да бар оккелери ге,
таммагын да, тиллери ге, тили ге, ашма
"завод" адамда билик оларда ишелет.

Адамни кьайвандан айыратган зат бар буса -
ога ош сэйлер билелени ва кьомокьмароь,
культура. Кьумакьмароь, кьомокьмароь ёк
адам сэйлер билелен кьайванша ошашай
келер ошар?!

мавъ.

Сейлев сансар:

1-Онкешер, 2-таммакъ, 3-тавчи бошвар,
4-авуз бошвар, 5-бурчи бошвар, 6-тми,
7-тмишер, 8-тми яякъ, 9-эришер.

Димар, суз, озокъда, авашиар созукъ
ва тутукъ бошварайки билесуз. Он-
кешерден тегерен тавалга тми, еми
тми тми тми, бир турмавиукукъда
да урушмай - созукъ аваз боша.

Димар о тавалга тми - тми
турмавиукукъда уруш тми буса,
тутукъ аваз боша. Турмавиукъ этеген
кешерден - эришер, тмишер, бурчи,
тми.

Димар, тми бус бумай иш этедис.
Мен сузи ошуман сезер, то сезиен
эзасуз ва сезиен маъналарин алом-
диратан авазанки тмишерин тми-
суз.

Кейл - кюи, май - пай, Втай - Вкбай,
кан - кай, бол - бои - биш - бои,
тми - тми.

Таммурув 151 (авуздан), 152 (аффон)

Дарсин кайтасон тавалга.
Тми иш таммурув.

Традиция буз илч заводда гавва сийлев сан-
лардан өткөн ички авазга айлана.

Сунат булан ишлев

Буз сийлеме башмаларга өткелериде
деги гавванга гавва гавва. Өткелерден гелген
гавва тамаларга элалган тавучи баввар
бар ере. геле. тавучи баввар бир тамал-
ма заттар. Олар бир-бир авазлардан
көркөткөндө ишлек. Шо авазларга эртам
гавва олар тартыма во картонлама
башмай. Ичма шо картонлав тавучи-
га айлана.

Тавучи баввар көрөткө, мисал учун,
ичмай авазлардан [a], [o], [r], [g].

Ишма [c] яра [ш] авазлар ошолор иш
гели ге көркөчүтмай. Ич авазларга
эртамга тавучи баввар картон-
ламай, шо салин [c] ва [ш] авазлар
тавучисыз бола.

Тар тамалардан гавва элалган, та-
вучи булан га, тавучисыз га тез эркин ере
чиркине катарайва "гадон" авазга гавва (ашы-
лар булай гелинеде авуз бошучу гед).

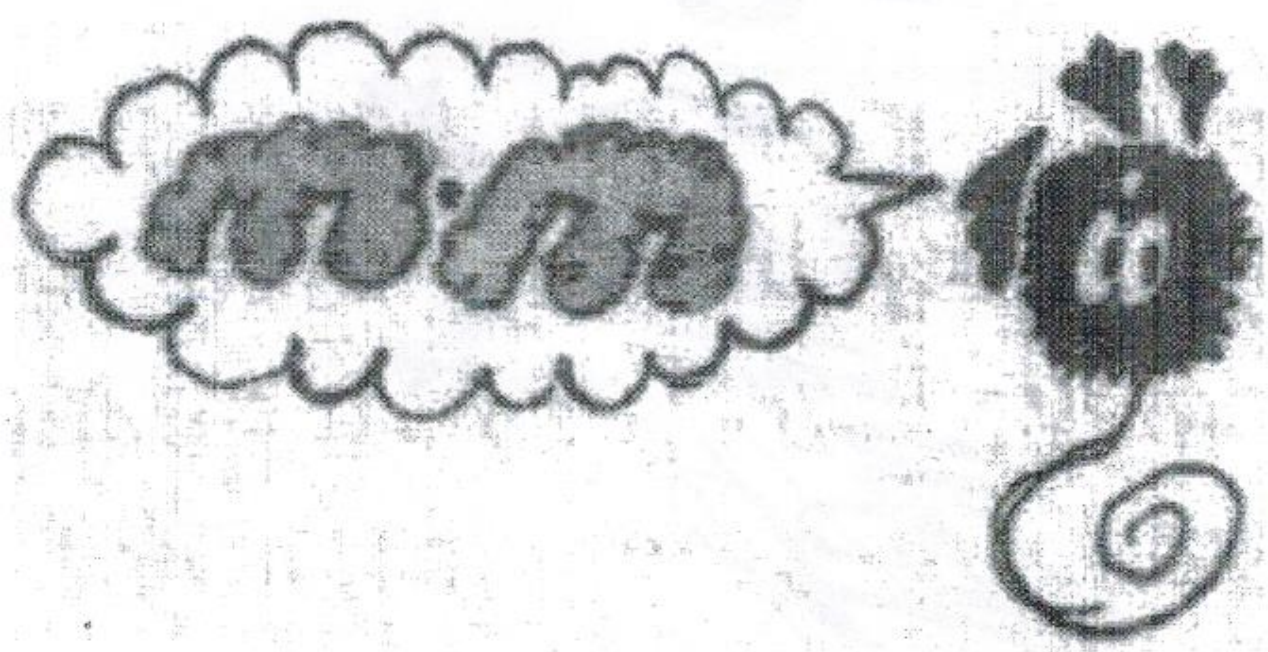
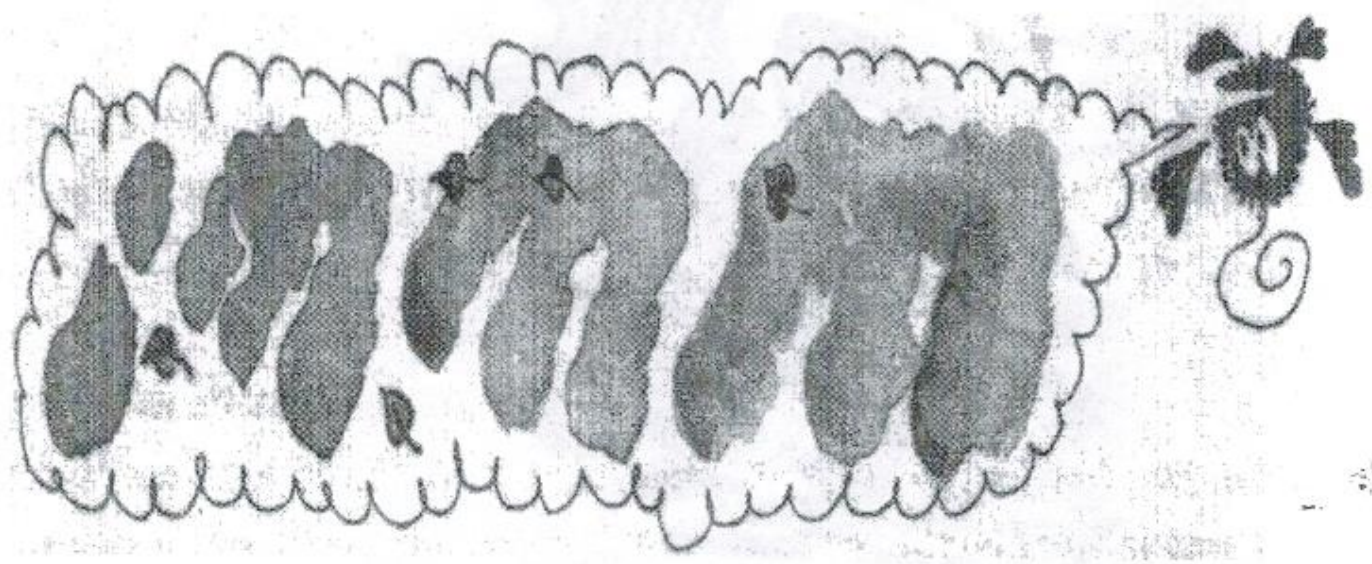
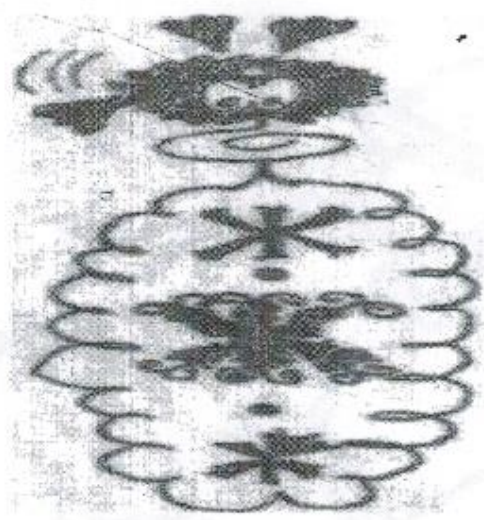
Көбүсө авазлар ич мен адитван кайде
те. Ич авазлар бир-эки эркин ере
чиркине бошмай: тар тамалардан тар
бурунча геле. Кайсы авазлар экен олар?

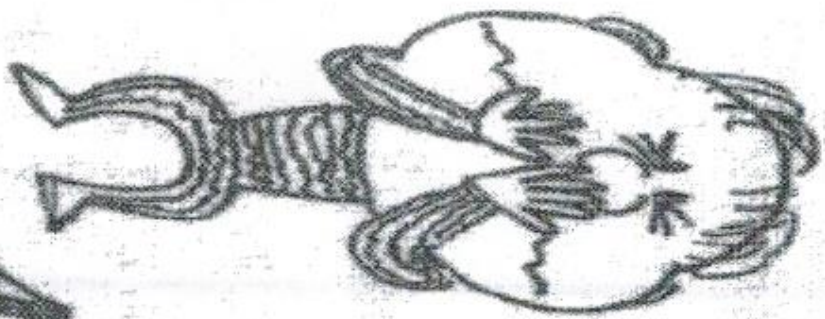
[л] ва [н] - ошолча бурун авазлар гед.

Сорав: Ишлар, чилалганга элалган
селек? Не гелинеде адитван.

Ишларга гаввалар.

Авазлар элалган завод. Авазлар эртам-
ган сийлев санлар ички ишлекке
Сийлев санлар тетраграммга элал-

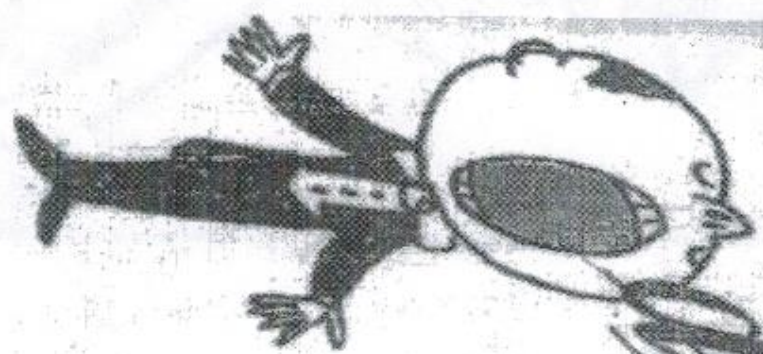

1

2

БРАТ
СЛАВА

СЛАВА

